

som är snårigare än någonsin och en fortsatt dränering av kunskapsbasen. Museets bibliotek står förmodligen näst på tur. Det rimmar väl med den här berättelsen som också innehåller alla de promemorior som den dåvarande amerikaintendenten Staffan Brunius skrev om att inte släppa iväg totempålen utan kontrakt. Trots ämneskunskap och mer än trettio års erfarenhet negligerades till och med hans mest basala fråga, nämligen med vem bör ett statligt museum förhandla – med enskilda, med etniska grupper eller med nationalstater/provinsregeringar?

I sin skildring väjer inte Björklund för denna komplexitet utan bjuder på oväntade sammanhang och vändningar som inte sker med några pekpinna, snarare tvärtom. Som en ciceron tassar han försiktigt runt för att belysa frågorna och låta alla inblandade komma till tals. Det är hederligt och diplomatiskt men en och annan gång saknar jag ett entydigt ställningstagande. Men utan tvekan är *Hövdingens totempåle* ett viktigt inlägg i debatten om kulturarvskonflikter och postkoloniala relationer. Arkivforskningen som ligger till grund för boken är gedigen och kompletterad med resor till Kanada, USA, England och Norge. Till detta kommer det fantastiska, för att inte säga unika, bildmaterial som Björklund med hjälp av Etnografiska museets fotograf Tony Sandin tagit fram och serverar med initierade bildtexter. I sitt tackord skriver Björklund att Sandin lagt själ och hjärta i bokens bildmaterial. Jag vill påstå att ett sådant engagemang präglar boken som helhet.

Christer Lindberg, Lund

Jan Olof Rudén: *Per Brahe den yngres hovkapell. Musiken i Visingsborgs grevskap*. Jönköpings läns museum, Jönköping 2015. 250 s., ill., notex., ISBN 978-91-85692-96-5.

Hovkapellet är en central institution i svensk musikhistoria, grundat 1526, omtalat som världens äldsta, fortfarande verksamma orkester. Hovkapellet omtalas alltid i ental, som om det i vårt land aldrig funnits något annat hovkapell än

denna levande klenod. Men det är fel, det tydliggörs av en nyutkommen studie av musikhistorikern Jan Olof Rudén. Hans undersökning handlar om Per Brahe den yngre (1602–1680) och det hovkapell som denne höll sig med. Detta kapells främsta uppgift var att visa sin herres magnificens.

Per Brahe den yngre var riksdrott, således näst mäktigast efter monarken. Han tillhörde riksrådet, satt i förmyndarregeringarna för både Kristina och Karl XI, och var även president i Svea hovrätt. En högadlig person som han fick en omfattande uppfostran, att tränas i såväl krigskonst som poesi och inte minst musik. Som många andra män i hans stånd spelade han luta. Under en vistelse vid universitetet i Giessen i Hessen-Darmstadt 1618–20 fyllde han en notbok med lutkompositioner. Boken finns bevarad och undersöktes för snart fyrtio år sedan av Jan Olof Rudén. Studien om hovkapellet utgör därför för författaren en återkomst till ett känt ämne.

Som redan titeln på Rudéns bok anger handlar undersökningen om Visingsborgs grevskap, som Per Brahe den yngre ärvde av sin farbror 1633. Men denne verkliga storägare hade också egendomar på annat håll: Bogesunds slott, palats i centrala Stockholm och i Göteborg samt inte minst tillgångar i rikets östra halva, det vill säga i Finland. För vissa av musikerna innebar det tillfälliga förflyttningar till främst Bogesund och Stockholm, vilka Rudén redogör för. Hovkapellet hade otvivelaktigt sin hemmascen i Visingsborgs grevskap, vidsträckt så det förslog, men lät alltså höra sig på andra platser – en uppgift var att möta greven eller viktiga gäster med musik längs vägen till Visingsborgs slott.

Enligt Rudén fanns två skilda musikmiljöer. Hovkapellet stod för musiken i slottet – huvudsakligen handlade det om ceremoniellt musicerande. Den andra musikmiljön var Braheskolan, varifrån sjungande djäknar hämtades för sång i slottskyrkan.

I hovkapellet fanns en särskild trumpetarkår som stod överst i rang. Övriga musiker, träblås, stråkar och pukslagare, hade sin främsta uppgift i att under viktiga måltider framföra taffelmusik.

Musikerna avlönades på två sätt. Vissa fick röntan av utvalda hemman i grevskapet. Andra tilldelades gårdar som de själva fick bruka. Man inser lätt att dessa förfarna musiker påverkade musiklivet i de bygder där de bodde.

Rudéns undersökning är en socialhistorisk studie med musiken i centrum. Det hade framtal inte kunnat bli något annat, eftersom inga musikalier finns i behåll. Enda bevarade notmaterialet är några stämböcker som skrivits av skolans djäknar. De innehåller avskrifter av verk som sjöngs i hela Östersjöområdet, bland annat motetter av Daniel Friderici, kantor i Rostock. Men i böckerna finns också bevis för lokalt komponerande, nämligen två mässaer – Kyrie och Gloria – av skolans rektor Sverker Forsselius. Dessvärre saknas två stämmor i rektorns komposition som återges i modern notskrift i boken.

Bakom boken ligger ett oerhört imponerande arkivarbete. Rudéns huvudsakliga källor består av räkenskaper, skrivelser och kyrkoarkivalier. Han måste ha läst och bläddrat i månader, om inte ännu längre tid. Resultatet har hur som helst blivit en text som är myllrande rik på uppgifter av alla de slag, av författaren bringade i ljuset från arkivens hälsosamma mörker. Vi får veta åtskilligt om musikerna, om deras liv i och utanför musicerandet. Vi får följa dem på olika speluppdrag och kan konstatera att många gick i musicerande faders fotspår, liksom de själva fick söner som spelade. Rudén kan vidare berättat hur de exklusiva instrumenten kom i musikernas händer, men också hur behovet av nya strängar och andra tillbehör tillgodosågs. En av många talande uppgifter säger att musikerna – som många andra i grevens tjänst – fick naturersättning i form av grödor. Musikerna var dock de enda som fick malt – till ölbrygging, kan man tänka.

Så långt källorna berättar kan Rudén levandegöra dessa skickliga musiker i grevens tjänst – greven själv har andra redan skrivit om. Fastän många av dem hade sin huvudsakliga vardag med jord- och skogsbruk på den småländska landsbygden, ägde de avancerade kunskaper om samtidens europeiska modemusik. Tillhörigheten till flera livsvärldar illustreras av musikernas

förflyttningar mellan den egna gården och grevens slott på flera håll i landet. Hemkomna efter ett speluppdrag kunde de antagligen berätta ett och annat för familj och grannar.

Rudén är systematiker. Boken är täckande disponerad. Musikerna är numrerade och därför lätta att identifiera närhelst de medverkar i texten. En särskild bilaga med biografier sammanställer uppgifterna om envar person. Och akribin är föredömlig. Studien har kostats på av utgivaren Jönköpings läns museum: ljusa satsytter, rikligt med illustrationer och ett hårdband som motsvarar studiens hållbarhet.

Jan Olof Rudén har med sin bok om Per Brahe den yngres hovkapell givit ett viktigt bidrag till svensk musikhistoria. Stormaktstidens musik är långt ifrån utforskad, den mycket unika Dübensamlingen i Uppsala universitetsbibliotek, med verk som använts vid kungliga hovet och Tyska kyrkan, har under lång tid lockat till forskning. Men Rudéns studie kompletterar de existerande undersökningarna med sin berättelse om musiken utanför Stockholm. Bristen på bevarade musikalier har dessutom lett till att människor och miljöer stiger fram ur historien – också detta kompletterar vår bild av 1600-talets musik och musikliv.

Gunnar Ternhag, Falun/Stockholm

Universitetet som medium. Matts Lindström & Adam Wickberg Månsson (red.). Mediehistoriskt arkiv 27, Lund 2015. 296 s., ill. ISBN 978-91-981961-0-8.

Medieforskarna Matts Lindström och Adam Wickberg Månsson har redigerat en antologi som diskuterar universitetet som medium med tonvikt på humaniora. Tretton svenska forskare medverkar. De är i första hand medievetare, men även några litteraturvetare samt en idéhistoriker och en historiker. Forskarna reflekterar i stor utsträckning över hur den egna forskningen har förändrats i mötet med den digitala teknologin. Begreppet digital humaniora spelar en framträdande roll i resonemangen. Historiska